

וכן פסק הרמב"ם (שבת יח, כד).

רבנו חננאל גורס בדברי ר' יוסי 'מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור'.

הוציאן בשני העלמות – לתנא קמא פטור. לר"ג חייב, שאין ידיעה לחצי שיעור.

הלכה כחכמים (בשבת קה) שיש ידיעה לחצי שיעור (רמב"ם שגגות ו).

ד. הבא על גדה אחת כמה פעמים; אם בשתי העלמות, חייב על כל ביאה וביאה. אם בהעלם אחד – לדברי

ר' אליעזר, חייב על כל ביאה וביאה (כלומר על כל כז). ולר' עקיבא אינו חייב אלא אחת. ואולם אם

טבלה בין ביאה לביאה, הימים שבינתים הרי הם כידיעה המחלקת וחייב על כל אחת ואחת.

כך פירש רב חסדא את תשובת ר' אליעזר לרע"ק, וקיבלה ממנו. ואף לרבה מודה רע"ק

שימים שבינתים הם כידיעה המחלקת. וכן פסק הרמב"ם (שגגות ה,ה).

בא על גדה וספרה שבעה נקיים, וביום השביעי טבלה ואח"כ ראתה שוב ובא עליה – נסתפק

במנחת חינוך (רח, ט) שמא הימים מחלקים, כי מדין תורה היא מותרת לו לאחר טבילה בשביעי

אלא שחכמים אסרו (ע"ש. וע"ע אור-שמח שגגות ה,ה).

וכן בשוכב עם בהמה; לר"א, חייב לעולם על כל ביאה. ולרע"ק – תלוי במספר ההעלמות.

ה. הבא על כמה גדות בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת. שבזה הכל מודים שגופים מחלקים. וגם אם

היא קטנה שאינה מוזהרת עליו כשם שהוא מוזהר עליה [והלא היא מוזהרת לאחר זמן].

קטנה שבגרה, וכן בתולה שנבעלה, אין שינוי זה שבגופה מחשיבה כגופין מחולקין (עפ"י

מנחת חינוך קכא, י; אפיקי ים ח"א י).

ובבהמות; לר' אליעזר, חייב על כל אחת ואחת. ולר' עקיבא, לדעת רבה משמע שאינו חייב אלא אחת

(כשם שבשבת סובר רע"ק שהשבחות אינן כגופים המחלקים. ועכ"פ הרי זה ספק). ולרב חסדא, חייב על

כל אחת ואחת. (וכן פסק הרמב"ם).

פרק רביעי; דפים יז – יח

כז. על מה מביאים קרבן אשם תלוי? אלו הם סוגי הספקות שעליהם הוא בא, ובאלו ספקות אין מביאים אותו?

כל חטא ששגגתו חטאת קבועה (ויש אומרים אף בעבירות נוספות – ע' להלן כב; כה) – על לא-הודע שלו מביאים

אשם תלוי. כיצד? אכל וכסבור שהוא שומן מותר, ולבסוף נסתפק לו שמא היה חלב-אסור – מביא אשם

תלוי עד שיוודע הדבר. נודע שהיה חלב – מביא חטאת קבועה.

ידע בשעת מעשה שהוא ספק חלב – אינו מביא קרבן, שהרי זה מזיד ואינו 'שב מידיעתו'

(עפ"י רש"י ותוס'). ויש ראשונים שנראה מדבריהם שהם חולקים על כך (ע' שטמ"ק כתובות כב

ובקוב"ש שם אות ס; שבט הלוי ח"ב לו; אבנ"ז אה"ע רעט, ז ואילך).

סוגי הספקות שמביאים עליהם אשם תלוי; בין בספק אם אכל חלב בין בספק בשיעורו.

כתבו התוס' שכן הדין בהצטרפות שני הספקות יחדיו – מביאים אשם תלוי בספק-ספקא.

ולדברי הלחם-משנה ועוד, אין כן דעת הרמב"ם, וכן דייק הרש"ש מרש"י שפטור.

לדעת רב [כפי שמסרו בשמו ר' חייא (זירא), רב יהודה, ורבה בר אבוח], אין מביאים אשם תלוי אלא ב'חתיכה משתי חתיכות', כלומר שהיו לפניו התר ואיסור בשעת מעשה. ונחלקו אמוראים בטעמו; – רבה (כן הגיה בשיטמ"ק) אמר: לפי שנאמר ועשה אחת מכל מצות – משמע אחת מתוך שנים [שיש אם למקרא]. ואמרו שלפי זה אם אחת מן החתיכות היא פחותה מכזית – פטור, שאין כאן שתי 'מצוות'. ר' זירא פרש טעמו: לפי שאפשר לברר איסורו, ע"י זיהוי החתיכה הנשארת. ולפי"ז אפילו בכזית ומחצה לפניו – חייב.

א. יש מפרשים להפך; אם נשארה חתיכה מועטת א"א להכירה אם היא חלב או שומן, מאידך יש כאן 'מצוות' (מובא ברבנו גרשום. וע' גם בשיטמ"ק אות כד. וע"ע רש"ש).

ב. לכאורה נראה שלפי טעם זה יהא חייב באשם תלוי גם בחתיכה אחת גדולה ואכל מקצתה, הלא אפשר לברר בחלק שנשארו. (וע' שפת אמת; חדושים ובאורים ה,ב).

ג. בהכחשת עדים, שנים מול שנים, אפשר ונחשב 'אפשר לברר איסורו' ע"י אפשרות הזמה (כ"מ בתירוץ אחד בתוס' כתובות כב:).

רב נחמן פרש הטעם משום 'אקבע איסורא' [וכן הדין באשתו ואחותו עמו בבית ושגג באחת מהן, הרי זה 'אקבע איסורא']. ולפי"ז גם אם קדם נכרי או חיה ואכלו אחת מן החתיכות (וה"ה כשישראל אחר קדם ואכלה. כן מתבאר מהגמרא, וכמוש"כ בשיטמ"ק) – חייב, כי הרי מעיקרא הוקבע האיסור לפנינו, הגם שבשעת האכילה לא היתה כאן אלא חתיכה אחת. אבל לפי הטעמים הקודמים – פטור, שהרי בשעה שאכל אין כאן 'מצוות' וגם א"א לברר איסורו. והוא הדין כשקדם הוא ואכל במזיד אחת מן החתיכות.

לפי דעה זו, כשאחת מן החתיכות היא פחותה מכזית – פטור, שאין זה 'אקבע איסורא'. כן נראה מהתוס' (ד"ה מדיסיא), לפי הגרסה שלפנינו (ובשפ"א כתב שנפלה טעות סופר בדבריהם). אבל הלהם-משנה (שגגות ה,ב) כתב בדעת הרמב"ם שהרי זה בכלל 'אקבע איסורא'. וכמו כן חתיכת חלב שספק אם יש בה שיעור חיוב – לדעת הרמב"ם (שם) נחשב זה ל'אקבע איסורא'.

וכן העושה מלאכה בין השמשות – לדעת התוס' אין זה אקבע איסורא אלא בביהש"מ של מוצאי שבת, ואין כן דעת הרמב"ם (ע' לחם משנה; שער המלך הלכות טומאת מת ט; ערוך לגר ושפת אמת; קהלות יעקב י').

אשת איש ששני עדים מעידים שבעלה מת ושנים אומרים לא מת – הרי זה 'איקבע איסורא', וחייבים עליה אשם תלוי (עפ"י תוס' בתירוץ השני; תוס' כתובות כב: בתירוץ הראשון. ויש סוברים שאין זה ספק כלל אלא ודאי אשת איש היא משום החוקה. ע' שיטמ"ק כתובות שם ורשב"א קדושין סו.).

וכן בעד אחד אומר מת ועד אחד לא מת – הרי זה 'אקבע איסורא' (ערמב"ם שגגות ה,ג). ויש סוברים שאשת איש היא ודאי, ולא ספק (ע' לה"מ שם).

וכן באיסורי אכילה; עד המעיד על חתיכה מסוימת שהיא חלב ועד אחר מכחישו – הרי זה כ'אקבע איסורא' (ערמב"ם שגגות ה,ג וכס"מ). ויש חולקים (ע"ש בראב"ד; מהרי"ד יו"ד א; ש"ש א,ח). דברים נוספים שהם בכלל 'אקבע איסורא' – ע' מנ"ח קכ, ט; קכח, ד; שיו"ה.

רב אסי אמר: אפילו חתיכה אחת, ספק חלב ספק שומן, שאכלה – חייב אשם תלוי. וכן היא שיטת התנאים ר' אליעזר ור' מאיר (ור' אלעזר. עפ"י תוס'. ומרש"י (ד"ה רבי מחייב) משמע שגם רבי סובר כן, ואולם אפשר שרבי מצריך שתי חתיכות מטעם איקבע איסורא – כן כתב בשיטמ"ק. וכ"מ מהרמב"ם. וכן י"ל בשיטת ר' יוסי להלן כג.). ולפי דעה זו, האוכל חלב של כוי, שהוא ספק חיה ספק בהמה – מביא אשם תלוי. וכן לענין יבמה שילדה בן, ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, וכן לענין מציאת דם על עד בדיקה לאחר תשמיש – בכל אלו הספקות מביא אשם תלוי.

אשם תלוי בנדבה; לדברי ר' אליעזר, מותר לו לאדם להביא בנדבה אשם תלוי מתי שירצה, וכן היה נוהג בבה בן בוטא, להקריבו בכל יום, אלא שלא הניחוהו להביאו אחר יום הכיפורים עד שייכנס לבית הספק. מבואר בגמרא שלשיטה זו, כשהיו לפניו שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן ואכלו שנים בשגגה – שניהם מביאים אשם, הראשון מן הדין, והשני שלא מן הדין, שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומביא אשם ומתנה שאם אינו חייב – יהא לנדבה.

ויביא נסכים עמו כמו על קרבן נדבה, ויתנה גם עליהם (עפ"י הגהות בן אריה). ויש אומרים שלדעת הסובר אשם תלוי בא בנדבה, לעולם יש עמו נסכים (ע' שעה"מ פסוה"מ ו ועוד).

א. להלכה פסק הרמב"ם (שגגות ה,ב) שאין מביא אשם תלוי אלא בשהוקבע האיסור, הלכך בחתיכה אחת מסופקת או בכוי ובמציאת דם לאחר זמן ובספק בן ט' לראשון בן ז' לאחרון פטור.

וגם פסק כרבי שאפילו חתיכה ראשונה נאכלה ע"י אחר, חייב אשם תלוי על החתיכה הנותרת.
 ב. מי שנסתפק לו אם מחויב באשם תלוי, כגון שהוא ספק אם עבר עליו יוהכ"פ אם לאו – כתב במנחת חינוך (קכה,ח) שהי"ב באשם תלוי, היות וחייבה תורה על הספק, כך לי ספק אחד כך לי כמה ספקות. וכתב שהוא הדין אין מועיל 'רוב' לפטרו מאשם תלוי.
 ושם ספק חייב באשם-תלוי, תלוי בדעות השונות לענין חיוב אשם תלוי על ספק-ספקא של איסור. ע' לעיל. ויש לצדד בסברא שכאן פטור לכו"ע [וכבר נחלקו דעות האחרונים בספק אם נתכפר בחטאת, אם מביא אשם תלוי – ע' קרן אורה הוריות ד; חו"א שם יד, יב; או"ש שגגות יא,ב]. והראיה שהביא המנ"ח מספק טומאה – יש מקום לדחותה ששם התורה עשתה ספק כודאי. ואכ"מ.
 ומש"כ לענין רוב, כבר העירו (אמרי דב) שאפילו בספק-טומאה ברשות היחיד הולכים אחר הרוב לטהר.

דף יח

כח. א. השוחט אשם תלוי בחוץ – מה דינו?

- ב. האם ידיעת ספק מחלקת לענין חטאת? האם יום הכיפורים מחלק לחטאות?
- ג. האם כללי חילוק אשמות-תלויים על כמה חטאים, זהים לכללי חילוק חטאות?
- ד. האם מצרפים שני חטאי-שיעור לענין חיוב מעילה בזמן מרובה?

א. השוחט אשם תלוי בחוץ, ולא נודע חטאו – ר' מאיר מחייב אשם תלוי (ר"ג ועוד) משום 'שחוט' חוץ', שאינו מצריך קביעת איסור. והכמים פוטרים.

ישנה דעה שחייבים על כך חטאת, כי האשם הוא הקדש גמור. (ע' להלן כג ובתוס' כאן. ועע"ש הדין בשנודע לו חטאו קודם ששחטו).

הרמב"ם (מע"ה ק יח, י) פסק לפטור. ודעת הראב"ד לחייב חטאת. ויש מחלקים בין שחיתת חוץ שפטור ל[זריקה] והעלאה (ע' חכם צבי קסג; שפ"א וש"מ כאן; הדושי הגר"ח הלוי שם).

ב. אכל חלב בשוגג, ונודע לו שהוא ספק-חלב, וחזר ואכל חלב בשוגג; ריש לקיש ור' זירא סוברים בדעת רבי שמביא שתי חטאות, שדיעת ספק מחלקת לחטאות כשם שהיא מחלקת לאשם-תלוי (לרבי). וכן סבר אב"י. ואילו ר' יוחנן ורבי סוברים ידיעת ספק אינה מחלקת לחטאות.